

Sygn. akt II UK 196/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

w sprawie z wniosku W. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanego M. G., P. LTD Spółka z o.o. w W.
o odpowiedzialność za zaległości składkowe,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 grudnia 2013 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 października 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 czerwca 2010 r. Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, oddalił odwołanie W. G. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, z dnia 19 sierpnia 2006 r., ustalającej jego zobowiązanie do zapłaty zaległych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych należnych od P. – LTD Spółki z o.o. za okres od grudnia 2000 r. do maja 2001 r., w którym pełnił funkcję prezesa zarządu. Organ ubezpieczeń społecznych poinformował spółkę o zaległości w dniu 30 listopada 2000 r., a następnie wysłał upomnienia. W dniu 4 marca 2002 r. wydał decyzję o wymierzeniu opłaty dodatkowej. W postanowieniach o umorzeniu postępowania podjętych przez komornika przy Sądzie Rejonowym w dniu 21 czerwca 2004 r. oraz przez Naczelnika Urzędu Skarbowego W. w dniu 9 października 2006 r. stwierdzono bezskuteczność egzekucji prowadzonej przeciwko spółce. Sąd pierwszej instancji przyjął więc pozytywną przesłankę odpowiedzialności na podstawie art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.; dalej – „Ordynacja podatkowa”) nie stwierdzając przesłanek uwalniających odwołującego się – jako osoby trzeciej – od odpowiedzialności za zaległości składowe spółki, którą zarządzał. Ustalił, że odwołujący się nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości i nie nastąpiło to bez jego winy. Podejmowane przez niego działanie wówczas, gdy strata za okres od 1 października do 31 grudnia 2000 r. przekroczyła 50% kapitału zakładowego, polegało na pisemnym wezwaniu jedyne go wspólnika M. G., zainteresowanego w sprawie, do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki.

Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił apelację ubezpieczonego i w wyroku z dnia 18 października 2012 r. stwierdził, że nie jest on zobowiązany do pokrycia składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. Po uzupełnieniu postępowania dowodowego ustalił, że w dniu 18 kwietnia 2001 r. ubezpieczony złożył rezygnację z funkcji prezesa zarządu, a jego stosunek pracy uległ rozwiązaniu z dniem 31 maja 2001 r. Nadzwyczajne walne zgromadzenie odbyło się w dniu 24 maja 2001 r. i podjęło uchwały o zmianie umowy spółki oraz w przedmiocie zmian w składzie zarządu. Sąd przyjął, że wystąpienie przez

ubezpieczonego do wspólnika o podjęcie decyzji w sprawie zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki (art. 233 k.s.h.) było równoznaczne z działaniami zmierzającymi do ogłoszenia upadłości. W ocenie Sądu, bez uchwały tego organu, zobowiązującej zarząd do złożenia wniosku o ogłoszeniu upadłości, wniosek taki nie mógł być zgłoszony, zatem jego niezgłoszenie w okresie pierwszych czterech miesięcy 2001 r. nastąpiło bez winy skarżącego.

Skarga kasacyjna organu rentowego, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w części dotyczącej orzeczenia o braku zobowiązania W. G. do uregulowania składek za okres od dnia 1 grudnia 2000 r. do dnia 31 marca 2001 r., została oparta na obydwu podstawach. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania – art. 382 k.p.c. wskutek pominięcia części zebranego istotnego materiału dowodowego w postaci sprawozdania zarządu spółki za rok obrachunkowy 2000/2001, rachunku zysków i strat za rok obrotowy 2000/2001, protokołu walnego zgromadzenia wspólników z dnia 31 sierpnia 2001 r. oraz wydruku konta płatnika składek P. – LTD, Spółki z o.o. za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 kwietnia 2002 r., oraz art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c. przez niewskazanie przyczyn tego pominięcia, jak też art. 227 w związku z art. 391 k.p.c. przez uwzględnienie dowodów, które nie miały istotnego znaczenia w sprawie. W zakresie naruszenia prawa materialnego skarga została oparta na podstawie naruszenia art. 1 i 4 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), art. 4 § 1 i 2 pkt 2, art. 5 § 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512) w związku z art. 201, 203 i 204 k.s.h. przez niezastosowanie tych przepisów do obowiązków i uprawnień W. G. jako członka zarządu spółki do podjęcia we właściwym czasie decyzji i zgłoszenia wniosku ogłoszenie upadłości spółki lub otwarcie postępowania układowego. Skarżący zarzucił jednak przede wszystkim naruszenie art. 233 k.s.h. przez jego zastosowanie i zastąpienie przewidzianą w nim akcją czynności określonych w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, a przez to obrazę tego przepisu w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych

(jednolity tekst: Dz. U z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) przez błędną wykładnię przesłanek zwalniających z odpowiedzialności za zaległości składkowe.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołujący się wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 116 Ordynacji podatkowej odczytywany w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ustanawia solidarną odpowiedzialność osób trzecich – członków zarządu spółki handlowej – całym własnym majątkiem za składki na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, na wypadek całkowitej lub częściowej bezskuteczności ich egzekucji z majątku spółki. Inaczej mówiąc, wykonanie zobowiązania publicznego przez podmiot prawny wskazany w tym przepisie gwarantowane jest – na wypadek bezskuteczności egzekucji przeciwko niemu – całym osobistym majątkiem członków zarządu. Ich subsydiarna odpowiedzialność wynika z przypisanej członkom zarządu, służącej od powołania do rezygnacji z funkcji, pełni uprawnień do reprezentowania spółki w sądzie i poza sądem (art. 204 § 1 k.s.h.) oraz z obowiązku prawidłowego prowadzenia spraw spółki. Sposób należytej dbałości członków zarządu o interesy spółki, także ze względu na ochronę jej wierzycieli, wskazuje sam ustawodawca, wymagając podjęcia akcji zapobiegającej całkowitej niewypłacalności spółki przez działania opisane w art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej. Odpowiedzialność za długi spółki obciąża więc tylko tych członków zarządu, którzy nie są w stanie wykazać, że niezgłoszenie we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub podjęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez ich winy.

Zwołanie przez zarząd zgromadzenia wspólników i uzyskanie decyzji właścicieli co do losu spółki nie jest przewidziane w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej jako działanie odwracające przeniesienie na członka zarządu zobowiązań spółki. Należy uwzględnić, że przepis ten ma charakter podwójnie wyjątkowy; zastępuje zasadę regulowania własnych długów przez samą spółkę, stanowiąc wyjątek w postaci odpowiedzialności subsydiarnej członków zarządu, a

następnie przewiduje wypadki uwolnienia się przez członków zarządu od tej odpowiedzialności jako wyjątek od wyjątku. Taki charakter stosowanego przepisu pozwala wyłącznie na wykładnię ścisłą, nierozszerzającą jego znaczenia w porównaniu z tekstem, i przyjęcie, że skoro zwołanie zgromadzenia wspólników nie jest przewidziane jako działanie uwalniające członka zarządu od wypełnienia zobowiązań spółki, to czynności podejmowane przez zarząd na podstawie art. 233 § 1 k.s.h. nie stanowią przesłanki uwalniającej jego członków od zastępczej odpowiedzialności za zaległości składkowe zarządzanej osoby prawnej (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 marca 2006 r., II FSK 479/05, ONSAiWSA 2006, nr 6, poz. 175). Czynności te – ze względu na obowiązujący w sprawie stan prawny sprzed dnia 1 października 2003 r. – należy oceniać z uwzględnieniem rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo o postępowaniu układowym oraz Prawo upadłościowe; powinny one polegać na zgłoszeniu we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęciu postępowania zapobiegającego upadłości (por. art. 5 § 2 Prawa upadłościowego).

Niezgłoszenie we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub zaniechanie podjęcia postępowania układowego uwalnia członków zarządu od osobistej odpowiedzialności za długi zarządzanego podmiotu tylko przez wykazanie braku winy. Zastosowanie tych przepisów wymaga ustalenia czasu, w którym członek zarządu – ze względu na zaprzestanie płacenia długów spółki – nie działając na szkodę, lecz w interesie wierzycieli powinien, lecz bez swej winy nie zgłosił wniosku o wszczęcie postępowania umożliwiającego równomierne i niesymboliczne zaspokojenie dłużników spółki. Zarząd powinien zgłosić wniosek o upadłość, jeżeli tylko zachodzi zagrożenie niewypłacalnością, której nastąpienie w sposób oczywisty niweczy sens postępowania upadłościowego, pozbawiając wszystkich wierzycieli jakiegokolwiek ochrony prawnej ich interesów (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2000 r., V CKN 109/00, niepublikowany i z dnia 14 czerwca 2006 r., I UK 324/05, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 200).

W judykaturze, w różnych stanach faktycznych, zostały opisane cechy decydujące o „właściwym” czasie zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, mające charakter obiektywny i weryfikowalny, oraz przyczyny usprawiedliwiające jego niezgłoszenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2006 r., I UK

369/05, niepubl.; z dnia 14 września 2007 r., III UK 24/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 324; z dnia 2 października 2008 r., I UK 39/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 97; z dnia 10 lutego 2011 r., IV CSK 335/10, OSNC-ZD 2011 nr C, poz. 58; z dnia 10 marca 2011 r., III UK 89/10, niepubl.; z dnia 2 czerwca 2011, I CSK 574/10, niepubl. oraz z dnia 4 października 2011 r., I UK 113/11, OSNP 2012 nr 23-24, poz. 293). Oczywiście jest w świetle tych orzeczeń, że zastosowanie art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej nie odnosi się do okresu późniejszego od chwili, w której powstał obowiązek zgłoszenia wniosku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., I UK 39/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 97), a w związku z tym obowiązek członka zarządu opisany w tym przepisie nie może być odnoszony do czasu, gdy bilans sporządzony przez zarząd wykazuje stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego (art. 233 k.s.h. *in principio*). W takim stanie finansowym spółki, gdy wielkość straty zagraża bytowi spółki, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać zgromadzenie wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki. Obowiązek zwołania zgromadzenia wspólników przewidziany w art. 233 k.s.k. nie wyłącza ani nie zastępuje ciążącego na zarządcach obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości i nie ogranicza zarządu w jego prawie reprezentacji spółki w zakresie zgłoszenia takiego wniosku.

Takich czynności ubezpieczony nie podjął i nie jest to w sprawie sporne, jak i to, że w czasie pełnienia mandatu nie był ograniczony w działaniach przynależnych członkowi zarządu. Trafny zatem jest zawarty w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię przesłanek zwalniających z odpowiedzialności za zaległości składkowe.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).